नं. ५३१०

सिद्धान्त चिन्तामणिः
तैलंग देशलिपिः

x x x

पत्र. १८ — सं.

विषय; वेदान्ते पाश?

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सिद्धान्तचिन्तामणिः तैलिंगदेशलिप्याम्

५३१०

5310

F = 18

तैलंगू भाषा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

శ్రీ। సిద్ధాం। చంద్రిక ౦౧౦।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

శాం॰శిం॰పేం॰పాం॰

శ్రీగణాధిపతయే నమః॥ అథ తత్ర వ్యాప్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయ వ్యాప్తివారణాయ సావచ్ఛేదకత్వమితి॥ న చ తత్ర వ్యాప్తిత్వే సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసం
బంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాభావాత్ తాదృశాభావలక్షణాఘటక ఇతి వాచ్యం। ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్య వైశిష్ట్యనివేశేనైవ
మూంతె విషయతాసంబంధేన రూపత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయ వ్యాప్తివారణాదితి। సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వస్య సన్నివేశ ఇతి భా
వనీయం। యది చ తత్ర వ్యాప్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావవారణాయైవ తన్నివేశః తదా విభూతియోగ్యవృత్త్యభావవారణాయైవ సావచ్ఛేదకత్వానుసరణం॥ అథ అభావీయ
విశేషణతావిశేషసంబంధేన సాధ్యవదవృత్తిత్వాభావస్యైవ లక్షణాఘటకత్వ ఇత్యనేనైవ తత్ర వ్యాప్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావవారణసంభవాత్ కిమనవచ్ఛేదకత్వానుసరణ
మితి చేద్ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ వ్యాప్తేః ఘటాద్యభావస్య లక్షణాఘటకత్వాదితి వాచ్యం। వహ్న్యభావాభావస్యైవ తత్ర ఘటకతాయాత్ తన్న పర్వతత్వా
దిస్వరూపస్య పర్వతాదౌ స్వరూపసంబంధేనావృత్తేః స్వరూపసంబంధేనాభావస్య అత్ర విశేషణతాంత్రేణ సప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వం వహ్న్యాదౌ వస్తుతః
తమతోం వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ వ్యాప్తివారణాయ ప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వస్య నివేశనీయతయా తత్
త్వం వహ్న్యభావాభావస్య లక్షణాఘటకత్వాదితి వాచ్యం। అత్ర వివక్షణీయస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధసామాన్యేన ఉక్తప్రతియోగితత్వావచ్ఛిన్నాధికరణీభూతయ
త్రిం వ్యాప్తిత్వానుయోగిత్వోభయాభావఘటితప్రతియోగిత్వాయా అధికరణస్య అత్రాపి వివక్షణీయత్వాత్। న తు ప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదక

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

శౌ॰ధ్యేన సత్త్వాద్వ్యాప్తేర్దుర్గ్రహత్వాదితి భావనియమః। సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తసాధ్యవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వగగనత్వానవచ్ఛిన్నత్వోభయాభావవత్ప్రతియోగితైవ
లక్షణఘటితాం వాచ్య। తావతైవ తత్ర వ్యాప్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావవారణసంభవాదనవచ్ఛేదకానుసరణం వ్యర్థమితి। ప్రమేయవాన్ వ్యాప్యత్వాదిత్యత్ర గగనాభావమాదాయాలక్ష్య
ణాసమన్వయసంభవః॥ నవ గగనాభావస్య ప్రతియోగినైయత్యాదితరఘటితసంభవాత్త్వం తదభావో లక్షణఘటక ఇతి వాచ్యం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధసామాన్యాయాంద్య
వప్రతియోగికత్వవాత్వధికరణే భూతలే తయశ్లింబి ద్వన్త్వసంయోగిత్వోభయాభావ ఇత్యాదినిష్ఠవిష్ఠపరిష్కారాత్ ప్రాయేణైదం॥ అతో న తత్ర తాదృశాభావా
సంగతిః। సాధ్యగగనోభయాభావమాదాయ వ్యాప్తివారణాయ గగనత్వానవచ్ఛిన్నత్వపదేన గగనత్వేతరధర్మానవచ్ఛేద్యత్వమర్థః॥ పారిభాషికసాధ్యతావచ్ఛేదకత్వా
తిరిక్తవహ్నిధూమత్వవద్వ్యాప్యవైశేషికత్వాదావతివ్యాప్తివారణాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకేతరసాధ్యవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వపదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంసర్గానవచ్ఛిన్నసాధ్య
తావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభిన్నాయా సాధ్యవృత్తిధర్మనిష్ఠావచ్ఛేదకతాయాన్నిరూపకత్వమర్థః॥ ఇతి వదన్త్ర కేచిత్॥ ధూమత్వప్రకారకప్రమావిశేష్యవాన్ వహ్నేరిత్యాదావ
తివ్యాప్తేరాపత్తేః॥ సాధ్యాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం లఘుధూమత్వమేవ తథా చ సాధ్యాభావప్రతియోగితాయాః సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధూమత్వావచ్ఛేద్యత్వా
గగనత్వానవచ్ఛేద్యత్వోభయాభావాన్ తత్త్వేన సాధ్యాభావో న లక్షణఘటకః కిం తు ఘటత్వాద్యభావ ఏవ తద్వియస్య ప్రతియోగిభిన్నత్వవస్య సాధ్యేన సత్త్వాత్। అనవచ్ఛేదకానుస
రణేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకానతిరిక్తవృత్తిత్వరూపానవచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్త్వేనానుపపత్త్యభావాదిత్యాశయః॥ తథా చ ధూమత్వప్రకారకప్రమావిశేష్యత్వపర్యా
తన్న ఏతావతా సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వపదేన స్వపర్యాప్త్యనవచ్ఛేదకతాం వా స్వపర్యాప్త్యనవచ్ఛేదకతాభిన్నత్వం వా వసం స్వపదం సాధ్యతావచ్ఛేదకపరం ౧॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

శాం సిం పం వం

2

సంబంధావచ్ఛిన్నత్వమతో వర్తనాభావాభావస్యాపి లక్షణఘటకత్వాత్ । వ్యాప్యవృత్తిసాధ్యకస్థలే తు సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సంబంధావచ్ఛిన్నత్వ-
సాధననిష్ఠత్వోభయాభావవత్వం ప్రతియోగితాయాం నివేశనీయం ॥ న చ తథాపి ప్రతియోగివైయధికరణ్యాదలం వ్యర్థం । కపిసంయోగాభావస్య తాదృశసం-
బంధేన సాధనవదవృత్తిత్వఘటకవృత్తితాయా స్వాసత్వాత్ । సంయోగసత్త్వాదిత్యత్ర తు సమవాయేన గుణావృత్తే సమవాయేనాభావమాదాయైవా-
తివ్యాప్తిభయాభావాత్ ॥ తద్ధ్రయెన సాధనవదవృత్తిత్వఘటకవృత్తితాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వనివేశస్యానావశ్యకత్వాదితి వాచ్యం । కపిసంయోగాభావవాన్
త్రవనతాబదితాదౌ కపిసంయోగస్వరూపసాధ్యాభావస్య నిరుక్తవిశేషణాక్రాంతత్వయోస్తత్రావ్యాప్తివారకాయ తస్య సాధ్యకత్వాత్ ॥ న చైవమపి కేవలాన్వయ్యుచ్ఛిన్నాభావ-
వానపితృత్వాదిత్యాదౌ ఘటాదావత్వకత సాధ్యాభావస్య ఉక్తవిశేషణాక్రాంత తయోస్సర్వస్యైవాభావస్య నిరుక్తప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వాదవ్యాప్తిరితి వాచ్యం ॥
ఏతావతా శుద్ధవిశేషణతావిశేషసంబంధేనైవ సాధనవదవృత్తిత్వం వాచ్యం । తథా చ ఘటత్వతావధికరణతావ్యధ్యభావాత్ తత్ర సాధనస్య నిరుక్తప్రతియోగితావచ్ఛేదకా-
వచ్ఛిన్నభిన్నత్వాదవ్యాప్త్యసంభవాత్ । న చ తథాపి జాతిత్వవాన్ ఘటత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తిః । ఉక్తవిశేషణాక్రాంతనిరుక్తవాతు సామానాధికరణ్యాభా-
వస్యైవ దుర్లభత్వాదితి వాచ్యం । విషయతయాం తద్ధ్యాన స్వరూపాభావమాదాయ వ్యాప్తివిరహాత్ ॥ మైవం । ఘటత్వాభావపటత్వాభావాన్యతరవాన్ ఘటత్వ-
పటత్వాన్యతరస్మాదిత్యాదౌ జాతిరేవాన్యయేన ఘటత్వాదిస్వరూపస్యాత్తు సమానాధికరణ్యోక్తవిశేషణాక్రాంతస్యాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వస్య

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

తదావచ్ఛిన్న ధూమోఽభయాభావస్య వ్యధికరణత్వాన్న దావతి వ్యాప్తి రేవ యోధ్యాన్ తత్ర సాధ్యాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతత్వస్య వహ్ని ఘటా ధూమ తద్వ్యాప్యైవ తత్వన్ని యస్య తయో
సాధ్యాభావప్రతియోగితాయాం నిరుక్తోఽభయాభావవిరహేణ సాధ్యాభావస్య లక్షణా ఘటితత్వాత్ అయదివ నస్య సవ్య ధిక తన్న ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం స
స్వత్రియుతే యదివా సాధ్యతావచ్ఛేదకతద్విశిష్టాధికరణనిష్ఠాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకమేవ సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తప దేనోపాత్తే తధాను ధీ ఖి లేవ దోషశ్చింతని
యస్య ఇతి ధ్యేయో పరి ధ్యేయం॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తసాధ్యవృత్తిధర్మాన వచ్ఛేద్య త్వాత్వా సాధ్యవృత్తి త్వం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా ఘటిత సంబంధేన వాచ్యం తదఖిల
యోగాన వచ్ఛిన్న తాంసు పరిణాత ల్పన్నై యద్యర్ధం॥ ప్రమేయవాన్ వాచ్యతాదిత్యాదౌ దృశ్యాభావాప్రసిద్ధ్యాపత్తేః॥ అత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటిత సంబంధేన సాధ్యవృత్తిత్వం వా
చ్యం॥ తావతైవ ప్రమేయవాన్ వాచ్యత్వాదిత్యాదౌ ఘటాదనఖ్యావ మాందాయ లక్షణా సమన్వయ సంభవే తత్రావ్యాప్తి భిధానమ సంగతం॥ ఘటత్వాదౌ సాధ్యతావ
చ్ఛేదకతాఘటిత స్వరూపసంబంధేన సాధ్యవృత్తిత్వవిరహాత్॥ ఏవం తత్రద్వ్యన్తిత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటిత సమవాయ సంబంధేన సాధ్యవృత్తిత్వవిరహేణా తద
వచ్ఛిన్నాభావ మాందాయ వ్యాప్తి వారణాయోన వచ్ఛేదకతావి ను ధ్యావనస్య సాధ్యతన్న సంభవే వైఫల్యకథనమ సంగతమితి చేదత్రకేచిత్॥ సమవాయేన యస్య త్వస్య సమ
వాయేన వృత్తిత్వరూపస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటిత సంబంధేన సాధ్యవృత్తిత్వవిరహేణా సమవాయేన సవత్వాన్న భావమాందాయోంవ్యాప్తి ఖియోం తాదృశాధర్నస్య వత్వమ
శత్వన తావాన్న సంగతి రిత్యాహుస్తన్న మవాయేన సంయుక్త త్వరూపస్య సమవాయేన యస్య త్వస్య సమవాయేన సవృత్తి త్వాన్న సంయోగాన తిరిక్తత్వయో తస్య తాదృశ సంబంధే న

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

3

ఖాం॰ సిం॰ పాం॰

ష్ఠావచ్ఛేదకతావానపతత్పరాప్తస్తన్నవచ్ఛేదకతా॰ ఛిన్నత్వసన ధూమత్వే సత్త్వాదేవ తత్రాతివ్యాప్తస్స సంభవాత్॥ మైవం తాదాత్మ్యేన ప్రమేయసాధ్యకగగనత్వహేతౌ తావద్వ్యాప్తిః॥
తత్ర ప్రతియోగివ్యధికరణతాదృశాభావప్రసిద్ధ్యభావేతి విభావనీయం॥ యద్యపి గగనత్వేతరావచ్ఛేదకత్వాపర్యాప్త్యధికరణవృత్తిమద్వృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వనివేశనైవ తత్ర మహాకా-
లఘటదమాదాయ లక్షణసమన్వయసంభవః॥ తథాపి యత్ర తాదాత్మ్యేన నాత్మ్య గగనాన్యతరస్య సాధ్యతా తాదృశాన్యతరత్వస్య హేతుతా తత్రాత్మని గగనఘటదంగగనైవా-
త్మఘటదమాదాయ వ్యాప్తివారణాయ వృత్తిమత్వపదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సంబంధిత్వవిశేషణీయం తావతైవ తత్ర మహాకాలఘటదవారణసంభవే వ్యాప్తితా-
దవస్థానం॥ వృత్తిమత్వపదేన హేత్వధికరణసంబంధిత్వనివేశేతు మహాగౌరవమితి ధ్యేయం॥ తాదాత్మ్యసంబంధేన ప్రమేయసాధ్యకవాచ్యత్వాదిహేతౌ తావద్వ్యాప్తిశ్చేతి ధ్యేయం॥
సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్త గగనత్వాతిరిక్త దధర్మావచ్ఛేదకత్వసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన హేత్వధికరణవృత్తిమద్వృత్తిధర్మానవచ్ఛేదకత్వోభయాభావస్య ప్రతియో-
గితాయాం నివేశే ప్రమేయవాన్ గగనత్వాదిత్యాదౌ తాదాత్మ్యసంబంధేన సాధ్యతాయాం తు మహాకాలఘటాదిత్వమాదాయావ్యాప్తివారణసంభవే అనవచ్ఛేదకత్వానుసరణం
వ్యర్థమితి చేన్న జనని ప్రమేయగగనాన్యతరస్య తాదాత్మ్యేన సాధ్యతాయాం తాదృశాన్యతరత్వస్య హేతుత్వే హేత్వధికరణగగనైకాలికసంబంధేన గగనత్వవద్ఘట-
మాదాయ హేత్వధికరణజన్యప్రమేయగగనఘటదాయసాధ్యమాత్రస్యైవ తథావిధాభావప్రతియోగితాపాదవ్యాప్త్యాపత్త్యా యదివ స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నగగన-
త్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాఖ్యాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తనిష్ఠావచ్ఛేదకతాంతర్నిరూపకత్వవృత్తిమద్వృత్తిధర్మానవచ్ఛేదకత్వోభయనివేశేనావ్యాప్తిరితి విభావ్యతే

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

సామానాధికరణ్యమితి॥ న చ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవహ్న్యభావస్య సాధనతాయాం ద్రవ్యత్వాదితాదృశాభావవతి వాన్ప్రసిద్ధిః॥ వహ్నిస్వరూపస్య సా
ధనాభావస్య సాధనవతి సత్త్వేపి యన్నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వ తత్త్వాపత్తేః నలక్షణాఘటకత్వాదితి వాచ్యం॥ తాదృశవృత్తిత్వస్య విశేషణతావిశేషసంబంధేన వర్తమానత్వాత్॥ న చాభా
వాంశస్యాపి తాదృశాభావవత్త్వప్రసిద్ధిరభావత్వేతాదృశస్య ఘటకత్వపర్యాప్త్యాదిస్వరూపాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసత్త్వాదితి వాచ్యం॥ అభావస్య సాధనవత్త్వవృత్తి
త్వం స్వప్రతియోగిమత్త్వబుద్ధివిరోధితాఘటకసంబంధేన నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వం వాచ్యమతో న ఘటకత్వాదిస్వరూపాభావస్య లక్షణాఘటకత్వం॥ న చ ఏతాదృశే నివేశే
తత్త్రైవాతివ్యాప్తిః వహ్నిస్వరూపసాధనాభావస్య సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవహ్న్యభావస్వరూపప్రతియోగిమత్త్వబుద్ధివిరోధితాఘటకసమ
వాయేన సాధనవతి నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వాదితి వాచ్యం॥ స్వస్య యాదృశప్రతియోగితాశ్రయత్వబుద్ధ్యవిరోధితాఘటకసంబంధేన సాధనవతి నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వం
తాదృశప్రతియోగితానిరూపితసాధ్యతావచ్ఛేదకశిష్టావచ్ఛేదకతాకనిరూపితత్వస్య హేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితాయాం వక్తవ్యత్వాదితి॥ న్యైవం వాచ్యవ
వృత్తిసాధనకస్థలే ప్రతియోగివ్యధికరణత్వాన్నివేశాదభావవాన్నిత్యత్వాదితాదృశాభావవాన్ప్రసిద్ధిః॥ అభావత్వే హేతుసమానాధికరణస్య తాదృశస్య సంయోగస్వరూపా
భావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసత్త్వాత్॥ సంయోగస్య తాదృశసంబంధేన సాధనవతి నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వాభావాదితి భావనీయం॥ ఏవం ప్రమేయవద్వాచ్యస్థలేమా
దితాదృశాభావప్రసిద్ధ్యా పత్తిరత్రోక్తవిశేషణాంత్రాంతహేతుసమానాధికరణాభావాప్రసిద్ధేః॥ యదివ నిరుక్తసాధనతావచ్ఛేదకతాయాం సాధనతావచ్ఛేదకతాఘటకసం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

సాం॰సిం॰పాం॰

4

సాధనవృత్తిత్వాత్ తదవచ్ఛిన్నాభావస్య లక్షణాఘటితత్వాదితి॥ మైవం ప్రమేయత్వవాన్ వాచ్యత్వాదిత్యాదౌ ప్రమేయత్వవిశిష్టఘటాద్యభావమాదాయావ్యాప్తిభియా
తాదృశార్థస్యైవ తేనాభిధానాయత్వాదితి ధ్యేయం॥ అత్ర ప్రాచాం ... వచ్ఛేదకతాకత్వం సాధనవృత్తిధర్మానవచ్ఛేద్యత్వాదికం తథా ప్రమేయవాన్ వాచ్యత్వాదిత్యాదౌ తదనవ
చ్ఛిన్నప్రతియోగితాకప్రసిద్ధినిబంధనాఽవ్యాప్తిర్దుర్వారా అత్రేయమాశంకా॥ నను విషయితాసంబంధేన ప్రమేయత్వవద్భిన్నాభావమాదాయ ప్రసిద్ధివారణసంభవతీతి తథాచ
వ్యాప్తిరితి చేదత్ర సమవాయేన ఘటభిన్నఘటాన్యతరస్య సాధనతాయామవ్యాప్తేః కపాలాన్యతరత్వస్య వాచ్యతాయామవ్యాప్తేః విషయితయా తాదృశాన్యతరత్వవతో
భిన్నస్యాభావస్య వ్యాప్యత్వాధికరణైకదేశత్వాత్॥ ధీత్వవిశేషణతాసంబంధేన తాదృశాన్యతరత్వవతో ఘటాదేరభావస్యైవాధికరణే ఆత్మని సత్త్వాత్॥ ఇన్యమా
త్రస్య దిగుపాదిత్వాత్॥ అనవచ్ఛేదకతాఘటితలక్షణాసేనయం॥ అథ సాధనవద్వృత్త్యభావీయప్రతియోగితానిరూపిత సాధనతావచ్ఛేదకతానిష్ఠావచ్ఛేదకతాకనిరూపి
తత్వం ఫలితార్థసమానాధికరణాభావప్రతియోగితాయాం వృత్తిత్వం॥ తావతైవ సమవాయేన సంయోగవద్భిన్నవృత్తిత్వవిశిష్టజాతిమదభావసమవాయేన వహ్నేనభావవిషయి
తయా రూపత్వవద్భిన్నభావాదికమాదాయ వ్యాప్తివారణాసంభవాదవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాదికం దత్తం॥ ఏవం దండీమాన్ దండసంయోగాదిత్యాదౌ ప
రంపరాసంబంధేన దండత్వాదేః సాధనతావచ్ఛేదకతాయామపి సుధావనమపి సార్థం॥ నవమూలోక్తప్రతియోగివైయధికరణ్యస్య ఉభయసాధ్యకవైయధికరణ్యపత్తిరితి వాచ్యం నసం
యోగసత్త్వాదిత్యాదావతివ్యాప్తివారణాయ సాధ్యవద్వృత్తిత్వ ... తత్వం ... తథా సంయోగాభావ లక్షణాఘటకస్యాదతః ప్రతియోగ్య

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

వస్త్వేనేతి ॥ నవతాద్యశప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యననుయోగితావచ్ఛేదకీభూయ ధర్మాన్తరావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికావచ్ఛేదకతానిరూపితాధికరణతాభావవత్త్వమేవ
ప్రతియోగివైయధికరణ్యపదేన వక్తవ్యం ॥ తథా చ మహానసీయవహ్న్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యననుయోగితావచ్ఛేదకధూమత్వావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికా
వచ్ఛేదకతానిరూపితాధికరణతాభావస్య పర్వతాదౌ సత్త్వేపి న తస్య ప్రతియోగివైయధికరణ్యాసంభవ ఇతి వాచ్యం ॥ తథా సతి ద్యశతత్వాప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకమిత్యత్రాపి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యననుయోగితానవచ్ఛేదకం యత్త్వాద్యతావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యననుయోగితావచ్ఛేదకం తద్వి
శిష్టావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యస్యైవ సమ్యక్త్వేన ఉభయోః నవత్వాద్యత్వస్య వైయధికరణ్యానుపపత్తేః తత్సాధ్యపరిష్కారే నఖగడశసంజ్ఞతేః ॥ మైవం యో
ద్యశప్రతియోగితావచ్ఛేదకధర్మేత్యాద్యశప్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వభూతయద్యద్వ్యక్తిత్వనిష్ఠాధికరణతానవచ్ఛేదకత్వస్య అధికరణతావచ్ఛేద
కత్వస్య నవద్యాయోన్యాసంగతివేకస్తత్త్రద్యస్త్రి ఖ్యేదకమూల్త్వావనైవయో ద్యశప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛిన్నాదిపరిష్కారకత్వేతస్య
ప్రతియోగివైయధికరణ్యాసంభవాన్నానుపపత్తిరితి ధ్యేయం ॥ అథ సాధ్యతావచ్ఛేదకతడితరూ ఖయోః నవచ్ఛిన్నమితస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకతానిరూపిత
త్వవిశిష్టతడితనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపకతాభావ ఏవార్థః ॥ తత్రాపి న ఖయోః ఖావచ్ఛిన్నాదాయ తదోష తాదవస్థ్యమితి నవతాద్యశనిరూపకతత్వ
త్వపర్యాప్త్యనవచ్ఛేదకతాత్వం నివేశనీయమితి వాచ్యం పర్యాప్తినివేశస్యావశ్యకత్వే ఏతావతాయోః నస్య వైఫల్యాపత్తేః ॥ నవతాద్యశనిరూపకతాభా

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

5

బాం॰సిం॰పాం॰వాం

బంధావచ్ఛిన్నత్వం నివేశనం సంబంధాంతరావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకాభావమాదాయ క్తధంవదవ్యాప్తివారణసంభవస్తదా రూపవాన్ పృథివీత్వాదిత్యాదౌ విషయితా
సంబంధేన రూపత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయ హేతుమన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయామపి సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వనివేశే సాధ్యా
వేశనతతయా తద్దోషతాదవస్థ్యాపత్తేః॥ సాధనతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్ననిరుక్తసాధనతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాపి నిరూపకప్రతియోగితాక సాధన
తావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాక హేతుసమానాధికరణాభావస్యైవ దుర్లభత్వాత్॥ యది సాధనతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావ
చ్ఛేదకత్వస్య సాధనతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వేయన్న స్వరూపసంబంధేనావచ్ఛేదకతాభావస్తదాగత్యంతరాభావాద్వ్యాప్త్యాభిప్రాయేణ •
తత్తువిభావనియమః॥ సాధనతావచ్ఛేదకఘటితసంబంధేనావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకేతి॥ అత్రేయమాశంకా॥ అథ మహానసీయవహ్న్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదక
వచ్ఛిన్నతావచ్ఛిన్నాధికరణత్వస్య పర్వతాదావపి సత్త్వాత్తథాత్వాద్యభావస్య ప్రతియోగివైయధికరణ్యాసంభవ ఇతి చేన్న ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యన
ధికరణధర్మావచ్ఛిన్నానధికరణవృత్తిత్వస్య ప్రతియోగివైయధికరణ్యపదేన వివక్షితతయా మహానసీయవహ్న్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య
నధికరణం యన్మహానసీయత్వవిశిష్టవహ్నిత్వోభయం తదవచ్ఛిన్నానధికరణత్వస్య పర్వతాదౌ సత్త్వాన్మహానసీయవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ సాధ్యాభావస్య ప్ర
తియోగివైయధికరణ్యానపాయాత్ ధూమాద్యాప్తిపరిష్కారస్య తత్ర ఘటితత్వాదితి వాచ్యం॥ జగదీశమతే ప్రతియోగితాపర్యాప్తిసంబంధేన అవచ్ఛేదకతాసత్త్వేన తద్దోషతాద

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

పరిష్కారః॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటితసంసర్గావచ్ఛిన్నయా సాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాతన్నిరూపితత్వతదన్యావచ్ఛేదకతా తదన్యావచ్ఛేదకతానిరూపితత్వో-
భయాభావవత్వం ఇత్యర్థః నవచ్ఛేదకత్వపదేన వివక్షణీయత్వం॥ న చ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటితసంబంధావచ్ఛిన్న సాధ్యావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాతదన్యావచ్ఛేదక-
తాద్వయానిరూపితత్వవిశేషితజాతిమతః॥ సమవాయేన సాధ్యతాయాం ధూమాదిహేతావవ్యాప్తిః హేతుసమానాధికరణస్య జాతిమద్ఘటాద్యభావస్య నిరుక్తవిశే-
షణాత్రాంతస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య జాతౌ సత్వాదితి వాచ్యం॥ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకస్థలే సాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతా సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వం వచ్ఛి-
న్నత్వేన విశేషణీయత్వాత్॥ తత్ర తాదృశాభావాప్రసిద్ధ్యా వారణాత్॥ అథ వహ్నిత్వవదవ్యాప్యధూమాదితాదాత్మ్యవానయం వహ్నిసాధ్యకత్వాభావమాదాయావ్యాప్తేః సప్తత్రేః॥
తత్ర వహ్నిత్వస్య స్వరూపతో భానాదితి చేదత్రాహుః॥ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకస్థలే నిరుక్తప్రతియోగితావచ్ఛేదకతానవచ్ఛేదకం యత్ తద్విశిష్టావచ్ఛిన్నసామా-
నాధికరణ్యమేవ వ్యాప్తిర్వాచ్యా॥ అతస్తాదృశాభావఘటితలక్షణాఘటకత్వేఽపి నావ్యాప్తిరితి తన్న ఏతాదృశపరిష్కారస్య [illegible] దత ఏవ నైవ కేవలిదితాదిసాత్మ్యకత్వాత్॥
నవ్యతజ్జగదీశసమ్మతం॥ వస్తుతస్తు వ్యాపకత్వసంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావిశిష్టప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా తన్నిరూపకత్వవ్యాపకతాసంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేద-
కతావదన్యయా ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా తన్నిరూపితత్వోభయాభావవత్వమనవచ్ఛేదకత్వపదేన వివక్షణీయం॥ అతో న కోఽపి దోష ఇతి ధ్యేయం॥ అథవ-
స్తుతస్తు తుల్యన్యాయేనేతి జాతిమదవ్యాప్యధూమాదితాదాత్మ్య సత్త్వావఘటితో నాస్తి ద్రవ్యం ఘటో నాస్తి విజాతీయావచ్ఛిన్నాన్యత్వేతి ప్రభావప్రతియోగితాయాం వ్యాపకత-

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౮

వ్యా॥పం॥ప్రా॥

6

వత్తాంటవత్వస్య నివేశనతాదృశతద్దోషతాదవస్థ్యమితి వాచ్యం॥ తద్ధానతిదుర్జ్ఞేయత్వాత్॥ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదావసంభవాపత్తేశ్చ నిరుక్తనిరూప
కత్వఘటితత్వాదినిష్ఠానిచ్ఛేదకతానిరూపకతతాపినసతరాభావస్య ఘటితత్వాదనతిరిక్తనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపకతాపాభావస్య ఘటితత్వాదనవచ్ఛిన్నాభావస్యైవ ఉక్త
తమాంతరగర్భతత్వఘటితాభావప్రతియోగితాయాం తదసత్వాదితి చేదత్రాహుః॥ స్వావచ్ఛిన్నత్వ స్వేతరధర్మావచ్ఛిన్నత్వోభయసంబంధావచ్ఛిన్నస్వ
నిష్ఠావచ్ఛేదకతాక చ్ఛేదవత్వసంబంధేన సాధనతావచ్ఛేదకవైశిష్ట్యం ప్రతియోగితాయాం వాచ్యమతోనానుపపత్తిః పరమార్థస్తు యథాపంకజనితత్త్వతవ
ప్రకారప్రయోగం ప్రతి అభావసంబంధేన పద్మత్వేన ప్రతిబంధకమితి॥ అత్రాభావత్వేన విలక్షణాచ్ఛేదస్యైవ సంసర్గతా తథాత్రాపి తాదృశోభయాంగవచ్ఛేదు
త్వాన్నైతత్ప్రతీతి సాక్షిత విలక్షణాచ్ఛేద ఏవ ఏతాదృశోభయాంశ వచ్ఛిన్నత్వపదేన వివక్షణీయమతః॥ నైలక్షణ్యం వవిశిష్టాభావోభయాభావ వాసవృత్తత్వమ
తోంన దోషః॥ న చ ప్రమేయ సాధనతావచ్ఛేదకస్య వ తదితరాప్రసిద్ధ్యా వారణాయ యదృపావచ్ఛేదేనేతిప్రసిద్ధిః కృతాతమాదాయైవ ధూమత్వవదవ్యావృత్తత్వాదితాసాదా
వతివ్యాప్తిసాధ్యాభావస్య లక్షణఘటకత్వాదితి వాచ్యం॥ తాదృశానవచ్ఛేదకత్వపదేన తాదృశోభయనిష్ఠావచ్ఛేదకతాద్వయానిరూపకత్వం వక్తవ్యమ
తస్య సాధ్యాభావమాదాయైవాతివ్యాప్తివారణసంభవసంభవాత్॥ యద్యపి మహానసీయవహ్న్యభావవహ్నిత్వవద్వాన్ ధూమాదిత్యాదావతివ్యాప్తిః
సాధ్యాభావస్య తాదృశావచ్ఛేదకతాద్వయానిరూపితప్రతియోగితాకత్వాభావాత్॥ తేంతు అభావాంతరమేవ లక్షణఘటకం తథాపి తస్యాన్యయం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

న చైవం వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ తాదృశాభావాప్రసిద్ధ్యా లక్షణఘటతః॥ సంయోగేన ఘటాద్యభావప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంయోగ తదితరఘటత్వాద్యుభయా-
వచ్ఛిన్నత్వాదితి వాచ్యం॥ సమవాయేన ఘటాద్యభావస్యైవ తత్ర వృత్తిమత్త్వాదితి చేన్నైవం॥ సమవాయివృత్తేన సంయోగేన సాధ్యతాయాం ధూమాదిహేతావవ్యాప్త్యాపత్తేః॥ =
హేతౌ సామానాధికరణ్యస్యాత్ర విశేషణత్వాత్ తస్య సమవాయివృత్తేన సమవాయేనాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్త్వాదితి॥ అథ ప్రమేయవద్ద్వాన్ ధూ-
మాదిత్యాదౌ తదితరాసిద్ధ్యా వ్యాప్తివారణాయ యేనరూపేణ సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వమిత్యాది నాత్ర సిద్ధిః కృతా॥ అత్రేయమనుపపత్తిః సమవాయేన జాతిమత్సాధ్యతా-
యాం వ్యాప్యత్వాదిత్యాదావతివ్యాప్తిః జాతిత్వేన జాతేరనవచ్ఛిన్నాయాః ప్రమేయత్వేన జాతిత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాక ప్రమేయవద్వానితి జ్ఞాననియామ్యాయా ఘటత్వత్వాదినా జాతి-
నిష్ఠావచ్ఛేదకతా ఘటత్వవద్వానితి ప్రమాత్మకజ్ఞాననియామ్యాయాం వా ప్రకారతాయామవచ్ఛేదకత్వస్య జాతౌ సత్త్వాత్॥ స్వనిష్ఠాపి స్వావచ్ఛేదసంబంధావచ్ఛిన్న జాతిమదభావప్రతియోగితా-
యాం సాధ్యతావచ్ఛేదకతదితరతన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతాద్వయనిరూపితత్వ సత్త్వాత్ తాదృశావచ్ఛేదకతాద్వయానిరూపితాయాం ఘటాద్యభావప్రతియోగితాయాం తదనవచ్ఛేదకత్వస్య జాతౌ స-
త్త్వాదితి వాచ్యం॥ నిరుక్తప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వనివేశాదేవ ఉక్తప్రకారతావచ్ఛేదకతామాదాయాతివ్యాప్తివారణాత్॥ న చ తథాపి ద్రవ్యవాన్నిత్యత్వాదిప్రకృతే నిర-
వచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వస్యాపి జాతిసామాన్యే సతి సత్త్వేపి వృత్తిత్వాభావాత్॥ సూక్ష్మమనుసంధానే నిరుక్తప్రకారతాశ్రయత్వస్యైవ తదిత పదవాచ్యత్వసంభవాత్॥ అవచ్ఛేదకపర్యంతా-
నుధావనం వ్యర్థమితి నిపుణతరైర్భావనీయం॥ అథ శుద్ధసాధ్యతావచ్ఛేదకస్థలే నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వం నివేశితం॥ తస్యాయం పరిష్కారః॥ న చ వహ్నిమాన్ సయ వహ్నివృత్తిత్వవిశిష్టా-

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

జా॰॥ సిం॰॥ పా॰॥

ష్టసంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావిశిష్టావచ్ఛేదకతాకనిరూపితత్వవిరహాదేవ నిరుక్తోభయాభావావచ్ఛేదకస్య భిన్నయోః అనవచ్ఛేదకత్వాత్ తస్య తత్రాపి జాతితావసత్వాదవ్యాప్తి
తాదవస్థ్యమితి చేన్న తాదృశాభావమాదాయ సత్త్వద్రవ్యత్వాదౌ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసంభవేపి ధూమత్వాదికం జాతితావచ్ఛేదకత్వావగాహిప్రతీత్యసంభవాదేవ తత్ర
చ వాచ్యత్వసంభవాత్॥ న చ తథాపి సత్త్వైతజ్జాతిమద్భేదాన్యోన్యాభావప్రతియోగితాయాం నిరుక్తోభయానవచ్ఛేద్యాయాం అనవచ్ఛేదకత్వాత్ తత్వస్య సత్త్వత్రైవ జాతితావ
సత్త్వాదవ్యాప్తిరితి వాచ్యం॥ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకస్య తయా నిరుక్తప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతత్తత్సంబంధేన నవచ్ఛేద్యత్వ
నివేశస్యావశ్యకతయా ఉక్తాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయాం ఉభయానవచ్ఛిన్నత్వవిరహాదేవ తాదృశాభావస్య లక్షణాఘటకత్వాత్॥ యద్యపి జాతిమద్వ్య
ద్రవ్యత్వాదితాదాత్మ్యసంసర్గకాభావమాదాయ సర్వత్రైవ జాతౌ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసత్త్వేన అవ్యాప్తిః ఉభయాపరంపరయా జాతిత్వస్యైవ సాధ్యతావచ్ఛేద
కత్వాం స్వతాదాత్మ్యతథావజాతిమద్వ్యక్తిధూమాదిష్వత్రాపి జాతిత్వస్యైవ సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వస్వీకారే న్యాయోపపత్తేర్వస్తుతస్తు తల్లాభసుధావ సంవ్యాధనం॥ తథాపి యత్ర
యత్ర ప్రకారాంతరేణావ్యాప్తిపరిహార సంభవస్తత్ర తత్ర వృత సాధ్యతానవచ్ఛేదకఖండనస్య నైయాయికానుభవవిరుద్ధత్వాదితి విభావనీయం॥ అథ మహానసీయవ
హ్నేరభావమాదాయావ్యాప్తివారణాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకతదితరోభయానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితానిష్టానసు తత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకపదం తదితరపదం చ ధర్మవిధయా
సంసర్గవిధయా చ వాచ్యం॥ తావతైవ సమవాయేన వహ్నేరభావవారణసంభవే తద్వారణాయాత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వం ప్రతియోగితాయాం వ్యర్థమితి

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

దండత్వవత్త్వాన్నాస్తిత్వస్యాభావవమాదాయాం వ్యాప్తిః ఇతి చేన్నైవం॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకత్రింవిధధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకనిరూపితావచ్ఛేదకతాయాం ఏవ ఆశ్రయా
నవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాపదేన వివక్షితత్వాత్॥ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకతవ్యఖ్యాపాకిణ్యతి వ్యాప్తివారణాయ ఘటత్వంత్రింవిధధర్మవిశేషణమతోన కోపి దోష ఇ
తి అత్ర నిరుక్తప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతదితరావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకనిరూపితత్వమపి నివేశనీయం అతస్తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛేదకఖండా
సాదిత్వమేతద్దండాదినిష్ఠతద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకాభావమాదాయ దండీ వహ్నేః దండిసంయోగాదిత్యాదౌ నావ్యాప్తిః తాదవస్థ్యం సాధ్యతా
వచ్ఛేదకత్వం ఏకరూపేణ యద్రూపావచ్ఛిన్నత్వం తేనరూపేణ తద్రూపావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాయాం అనిరూపకత్వాభావస్య లక్షణే ఘటకత్వే రూపద్వయాత్మకతరపరి
ష్కారః॥ అథ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాయాః పరిష్కారః॥ విషయితయా రూపవత్త్వవద్భిన్నాభావమాదాయ వ్యాప్తివార
ణాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వమవచ్ఛేదకతాయాం నివేశితం జగదీశేన అత్ర యమోన్యతాత్మతావిశాదిసంబంధేన సమవాయేన యన్నత్వస
మవాయేన వహ్నిత్వవిశిష్టస్య వహ్నేః సాధ్యతాయాం ధూమాదిహేతావవ్యాప్తిః॥ తత్ర సమవాయేన సమవాయేన యన్నత్వతాంవిశేషేణ వహ్నిత్వవిశిష్టస్య వహ్నేరభా
భావస్య పొతుమతి సత్వాదితి అత్ర కేచిత్॥ స్వావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వసామానాధికరణ్యోభయసంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావిశిష్టా యా ప్రతియో
గితావచ్ఛేదకతా తదనిరూపితప్రతియోగితాకాభావః లక్షణఘటకః అతస్సంబంధద్వయస్య తాదాత్మ్యేన సమవాయేన యన్నవహ్న్యభావో లక్షణఘటక ఇత్యాహుః॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

వ్యా॥ సి॥ పం॥

8

తిమదభావప్రతియోగిత్వం సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వతదితరధర్మత్వాదినావచ్ఛేద్యం తత్రోభయాంశావచ్ఛిన్నత్వాభావాత్॥ తథాంతస్యాలక్షణఘటకత్వమితి వాచ్యం తదవచ్ఛిన్నత్వనిరూపి
తసమవాయేన వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవృత్తిమతీయా జాతిస్తస్యా ఏవ నివేశాత్॥ జాతిపదం వచ్ఛిన్నత్వాపరిమితాదిత్స్పష్టః॥ నను తథాపి తస్యాప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నత్వాధి
కరణాత్ సపర్వతాదౌ సత్వాత్ తత్ర ప్రతియోగివైయధికరణ్యాసంభవాత్ పునర్లక్షణే ఘటకతాదవస్థ్యమితి వాచ్యం॥ యాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకధర్మతాదృశప్రతి
యోగితాశ్రయాధికరణే భూతలాదౌ విశిష్టాభావస్య ప్రసిద్ధ్యా ఘటకతయా తాపదితి ధ్యేయం॥ నను నిరవచ్ఛిన్నత్వనివేశేన తాదృశాభావవారణేపి సమవాయేన వహ్నిత్వావ
త్తిత్వవిశిష్టజాతిమద్వహ్నిసంస్థే తస్యాభావమాదాయ వ్యాప్తితాదవస్థ్యమితి వాచ్యం॥ త్రింశద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకనిరూపితప్రతియోగితాయా ఏవ నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక
తాంతపదేన వివక్షితత్వాత్॥ న చైతాదృశవైశిష్ట్యే సమవాయేన వహ్నిభావవారణాసంభవే తదర్థముభయాంశావచ్ఛిన్నత్వనివేశో వ్యర్థ ఇతి వాచ్యం॥ విశిష్టాభావస్యాతాదృశావచ్ఛిన్నా
భావమాదాయ వ్యాప్తివారణాయ తన్నివేశస్యావశ్యకత్వాత్॥ విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకత్వస్థలే మానిని తల్లక్షణమపి తివాత్ అత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకతాయాం త్రింశద్ధ
ర్మానవచ్ఛిన్నత్వం న నివేశనీయం॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకత్రింశద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకనిరూపితప్రతియోగితైవ నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాపదేన వాచ్యా అతో న దోషః॥
విశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకస్థలే ప్రత్యయానవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతా న వేతి అత్రయమాశంకా॥ అథ వహ్నిత్వవ్యాప్యధూమాదిషు తత్ర సమవాయేన వహ్నివృత్తిత్వవిశిష్టజాతిమ
న్నాస్తి తస్యాభావమాదాయ వ్యాప్తిః॥ న చ సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకేతరానవచ్ఛిన్నత్వం తదర్థమితి వాచ్యం॥ దండిమాన్ దండిసంయోగాదిత్యాదౌ తద్ఘటవృత్తిత్వవిశిష్ట

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

దకతానిరూపితత్వపదేన వివక్షణీయస్తయోర్నైకోపి దోషః ॥ పరంతల్పపనుఖావనా ప్రమేయవద్వహ్నిధూమాదితాదౌ సమవాయాదిసంబంధావచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకత్వ
తేనాంభావాప్రసిద్ధిర్న బంధన దోషావతార ఇతి నిపుణతరం విభావనీయం ॥ హేతుతావచ్ఛేదకధర్మాన్త్రయాంధికరణేతి ॥ నను తత్రద్రవ్యాంశే ఘటత్వాపత్తావప్యభావాయ స్వాదిత్వ
త్రాతివ్యాప్తిః ॥ హేతుతావచ్ఛేదకత్వాభయత్వస్య సామాన్యతో ధికరణతావచ్ఛేదకత్వవిరహాన్నైవ నిరుక్తాభయాంభావవత్త్రయాంపంకిభాషితతాత్వధికరణత్వస్య ఘటత్వ
పటత్వయోస్సత్వాత్ ॥ న చ తత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకే హేతుమన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వేపి తదవచ్ఛిన్నసామాన్యాధికరణ్యమితస్తత్ర తదవచ్ఛిన్నాధికరణతాని
రూపితాధేయతావచ్ఛేదకత్వస్య హేతుతావచ్ఛేదకే వివక్షితత్వే నైవ తత్రాతివ్యాప్తేసంభవ ఇతి వాచ్యం ॥ సత్తావాన్ద్రవ్యత్వాదిత్యత్ర విశిష్టసత్తాగుణాన్యతరత్వస్య విశిష్టసత్త్వా భ
యస్మాదిత్యత్రాతివ్యాప్తేనాపత్తేః హేతుతావచ్ఛేదకతాదృశోభయత్వే ద్రవ్యాంశే నిష్ఠాధేయాం వచ్ఛేదకత్వస్య సత్త్వే స్వకృతత్వాదితి చేదత్ర కేచిత్ ॥ యన్నిష్ఠాభావప్ర
తియోగితానవచ్ఛేదకం హేతుతావచ్ఛేదకం తథావిధా ద్రయాంధికరణం వాచ్యం ॥ అతో న తత్రాతివ్యాప్తిః ॥ నను ద్రవ్యం సంయోగాదిత్యత్రావ్యాప్తిః సంయోగత్వేకించిన్నిష్ఠా=
భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వసామాన్యసత్వాదితివాచ్యం ॥ యన్నిష్ఠాభావేన నిరవచ్ఛిన్నవిశేషణాత్వం నివేశనతద్వ్యవహారాదితాసమాసస్తన్న ॥ ద్రవ్యం గుణాన్యత్వాత్ సత్వాదిత్ర ప్రమేయసత్వా
దిత్యత్రావ్యాప్తేః తాదృశహేతుతావచ్ఛేదకధర్మాద్ర్రయాధికరణా గుణాన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసత్వాత్ ॥ యత్తు స్వాద్రయాంధికరణాపదేన యద్వ్యక్తిత్వతత్ర
మియన్నాత్రకారతావచ్ఛేదకం తథావిధ సాధ్రయాంధికరణం వాచ్యమతో న తావ్యనుపపత్తిరిత్యాహురితాస్తన్నం ॥ తథా సతి యద్వ్యక్తిత్వత్రమియన్నప్రకారతావచ్ఛేదకం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౯

9

జా౦౪ సి౦౭ పా౦౪

తన్నిష్ఠాంతాభిత సంబంధేన జాతివిశిష్టసమవాయేన ధూమత్వవిశిష్టధూమస్య సాధ్యతాయాం వహ్న్యాదిహేతావతివ్యాప్తేస్సుదర్శనాభావస్య తాదాత్మ్యాభావయోః సంబంధి సాధన
తావచ్ఛేదకవిశిష్టావచ్ఛేదకతాయాం అనిరూపకప్రతీకతాద్యభావాత్॥ నచ తస్య లక్షణాఘటకత్వం అపి తు అభావాంతరస్యైవ తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వస్య జాతి
మద్ధూమత్వే సత్వాత్॥ మైవం॥ స్వావచ్ఛిన్నత్వ స్వావచ్ఛిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకతా సామానాధికరణ్యోభయ సంబంధేన స్వవిశిష్టాన్యాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదక
తాతదభిరూపకప్రతియోగితాకాభావో లక్షణాఘటకో వాచ్యః॥ స్వపదం సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంసర్గపరిమితిపరమాహుః॥ యద్యపి సమవాయేన జాతివిశిష్ట
కాలికేన ధూమత్వవిశిష్టధూమస్య సాధ్యతాయాం వహ్న్యాదిహేతౌ తాదృశావచ్ఛేదకతా నిరూపితప్రతియోగితాకత్వే కేవలసమవాయేన జాతిమద్ధూమత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయా
వ్యాప్తిస్సంభవతి తథాపి తాదృశసామానాధికరణ్యపదేన స్వావచ్ఛిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకతా వాసమత్వం బోధ్యం పునరత్ర ధ్వనయం॥ సమవాయేన జాతిమద్ధూమత్వవిశిష్ట
స్య సాధ్యతాయాం వహ్న్యాదిహేతావతివ్యాప్తిః॥ జాతిమద్ధూమత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య లక్షణాఘటకత్వాత్॥ తాదాత్మ్యోభయ సంబంధేన సమవాయ సంబంధవిశిష్టాన్యస
ధూమత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితత్వాదితి॥ అత్రాస్మాకమయం సిద్ధాంతః॥ స్వావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ స్వావచ్ఛేదకత్వోభయ సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావదన్యయా
సాధనతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాతదనిరూపితత్వస్య స్వావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ స్వనిరూపకత్వోభయ సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావదన్యస్య తత్స్వావచ్ఛేదకసం
బంధావచ్ఛిన్నత్వసామానాధికరణ్యోభయ సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతావిశిష్టాన్యయావచ్ఛేదకతాతదనిరూపితత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛే

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ధ్యావచ్ఛిన్నాధికరణతాయాం నిరవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వస్యైవ తాదాత్మ్యత్వాదిత సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక గోత్వాభావస్య విశేషణతావిశేషసంబంధేన సాధ్యతాయాం
గోత్వాదిహేతావవ్యాప్తిః గోనిష్ఠసమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాయా నిరవచ్ఛిన్నాధికరణతాయా అవచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యాభావత్వే సత్వాత్। తస్య సమవాయసంబంధావ
చ్ఛిన్నవహ్న్యభావస్య సాధ్యతాయాం ధూమాదిహేతావవ్యాప్తిః॥ వహ్నిస్వరూపసాధ్యాభావస్య సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నాయాః పర్వతనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నాధికరణతాయాః
అవచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యాభావత్వే సత్వాదేవ కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక గగనాభావస్య విశేషణతావిశేషసంబంధేన సాధ్యతాయాం ఆత్మత్వాదిహేతావవ్యా
ప్తిః॥ హేతుసమానాధికరణగగనాభావస్య పూర్వక్షణావృత్తిత్వవిశిష్టస్య గగనాభావస్య భావరూపప్రతియోగిమత్తాబుద్ధివిరహాదిఘటితవిశేషణతావిశేషసం
బంధేనావచ్ఛిన్నాత్మనిష్ఠాధికరణతాయా అవచ్ఛేదకీభూతగగనాభావత్వనిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్వాదితి వాచ్యం। యస్య యత్ప్రతియో
గితాశ్రయవత్తాబుద్ధివిరహాదిఘటితసంబంధావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛేదకత్వమభావస్య స్వతః। తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వం నివేశనీయమతో న ప్రాగుక్తదోషా
ణామవకాశ ఇతి॥ అత్రేదం బోధ్యం॥ అగ్రే సమానాధికరణత్వం తు। అవచ్ఛేదకానిరుక్తప్రతియోగినైయ్యాయికధికరణానాం పరిష్కారేణ ప్రతియోగితయా ఇతరసంబంధావచ్ఛిన్నేతి వి
శేషణతావిశేషతావిశేషసంబంధానవచ్ఛిన్నేతి మాత్రమితి ధ్యేయం॥ యోయాశ్రయ ఇతి సమానాధికరణయోర్భయోర్వృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకయావదభావవాన్ స
అవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవత్వసంబంధేన తద్వ్యానిష్ఠ ఖల్వాయేణావ్యభిచార ఇతి ప్రదర్శితః॥ అపరే తు యస్స్వసమానాధికరణతాదృశాభావతూయవద్యదధికరణా

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౦

బాం॥ సిం॥ పాం॥ హేతుతావచ్ఛేదకం తథైవ హేతుతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నాధికరణామిత్యన్యైనైవ సమన్వత్వేన సాధ్యప్రయోజ్యాధికరణాఘటితత్వోరుక్త్యోభయాభావవత్వాదేర్వ్యాప్యత్వాపత్తేః
న చేష్టాపత్తిరిత్యస్య స్వతల్పాంతరత్వేన జగదవప్రయోజ్యసపైయ్యవ్యాప్యత్వాపత్తేః॥ అత్రేదం సమాధానం॥ ఉభయోభయత్వవిషయిత్వసంబంధావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛే
దకత్వసత్వాదేవ సామాన్యతో అధికరణతావచ్ఛేదకత్వసత్వేన తాదృశోభయాభావాసత్వాన్నాతివ్యాప్తిః॥ నవ తత్రాపి ప్రత్యేకతాదృశాధికరణతామాదాయైవ విషయితా
10 యా ఉభయవద్భిన్నత్వే ప్రతీత్యుపపత్తౌ విషయిత్వసంబంధావచ్ఛిన్న ఉభయత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతాయా మానాభావ ఇతి వాచ్యం॥ ఏవమత్ర విషయిత్వావచ్ఛిన్నే తాదృశో
భయవదితి ప్రతీతేః ప్రమాత్వోపపత్తేః॥ అథవా ప్రమేయస్త్రకారకతావచ్ఛేదకం హేతుతావచ్ఛేదకవిశేషణామతో నతోనుపపత్తిరితి భావనీయం॥ న చాభావస్య హేత్వధిక
రణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వవిశేషణేనైవాతివ్యాప్తివారణసంభవే ప్రతియోగ్యసమానాధికరణేతి వ్యర్థమితి వేన్న అగ్రేసమాధాస్యమానత్వాదితి॥ నిఖిలత్వావిశేషణేకతరస్య
సివతారకత్వాత్॥ అత్రేయమాశంకా॥ నచాభావస్య హేత్వధికరణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వనివేశే విశిష్టసత్తాభావవాన్ గుణత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తిః విశిష్టసత్తాస్వరూ
పస్య సాధ్యాభావస్య గుణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వాభావాదితి వాచ్యం॥ హేత్వధికరణనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నాధికరణతాయా నిరూపకతావచ్ఛేదకం యత్ అభావత్వం తన్నిరూపిత
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకే నివేశేనైవ ఉక్తవ్యాప్తివారణసంభవాత్॥ విశిష్టసత్తాభావాభావత్వావచ్ఛిన్నాధికరణత్వస్య గుణాదావసత్వాత్॥
న చ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తిః కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నాయాః పర్వతనిష్ఠాధికరణతాయా అవచ్ఛేదకత్వస్య వహ్న్యభావత్వే సత్వాత్॥ తాదృశసంబం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

సామాన్యవత్త్వే సతీతి। జాతేర్యపరమాణురూపే వ్యవహారవారణాయ మధ్యే పదం। స్వరూపాసిద్ధివారణాయ శిష్టాంతం పదం। ఆత్మాదివారణాయ బహిరింద్రియేతి। బహిరితి ప
దం తదైవ వారణార్థం నిత్యత్వపక్షే గగనమనస్సంయోగధ్వంసవారణాయ సామాన్యవత్త్వం స్వరూపాసిద్ధివారణాయ విశేష్యాంతం పదం। ఘటాదివారణాయ విశేషగుణాంతరా
సామానాధికరణ్యే దళం। గగనమనస్సంయోగాదివారణాయ బహిరింద్రియేతి। తత్రైవ మనోగ్రాహ్యత్వసత్త్వాద్వ్యభిచార ఇతి। న చ మోక్షేయపక్షేపి ఆత్మతావే గగనమనస్సం
యోగస్యావినష్టవానిత్యాదిసమూహాలంబనజ్ఞానమాదాయ వ్యవహారతాదవస్థ్యమితి చేన్న। తాదృశప్రత్యక్షవిషయత్వపదేన తాదృశప్రత్యక్షనిష్ఠవిషయత్వస్య వివక్షిత
త్వాత్। న చ తత్ర ద్వాద్యన్యస్సాధావసం నిత్యత్వపక్షే బహిఃపదం వ్యర్థమితి వాచ్యం। నిత్యత్వపక్షే ఏతాదృశార్థకమేవ బహిః పదం। అథ శబ్దత్వావచ్ఛేదేన హేతు రత్నార్థం బహిరిం
ద్రియగ్రాహ్యత్వపదేన బహిరింద్రియజన్యప్రత్యక్షవిషయతావచ్ఛేదకధర్మవత్త్వం వాచ్యం। తథా చ నిత్యతావనిష్ఠత్వాపక్షేపి గుణత్వాదేః ప్రత్యక్షతావచ్ఛేదకతయా గగనమన
స్సంయోగ ఆత్మని వ్యవహారతాదవస్థ్యమితి చేన్న। సామాన్యవత్త్వే సతి విశేషగుణాంతరాసమానాధికరణబహిరింద్రియజన్యప్రత్యక్షవిషయతావచ్ఛేదకధర్మవత్త్వస్యైవ
హేతుత్వాత్। న తు స్వాతంత్ర్యేణ విశేషగుణాంతరాసమానాధికరణస్య బహిరింద్రియగ్రాహ్యత్వస్య వ్యవహారనిరాసే తథా చ గుణత్వప్రత్యక్షత్వ బహిరింద్రియజ
న్యప్రత్యక్షవిషయతావచ్ఛేదకత్వేపి విశేషగుణాంతరాసమానాధికరణావృత్తిత్వవిరహాదేవ న తమాదాయ వ్యవహారావతారః। న చ స్వరూపాసిద్ధివారణార్థమేవ విశేషగు
ణాంతరపదమితి తన్న సంగచ్ఛతే। హేతౌ ప్రత్యక్షనిష్ఠాంతదళం స్వరూపాసిద్ధిరితి వాచ్యం। బహిరింద్రియగ్రాహ్యపదేన ఇంద్రియజన్యప్రత్యక్షవిషయతావచ్ఛేదకత్వపర్యవసా

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౧

శాం॰ సిం॰ పాం॰

త సాంఖ్యతనిష్ఠాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకసాధ్యవత్త్వదితిచేన వ్యాప్తిశరీరమితస్య ఖండ్రాయమాణవన్న ఖమాశాదర్శితత ఇతిప్రాహుః॥ పరమార్థస్తు వన్న ఖమారపదం సాధ్యప్రసిద్ధిపరమేవ
ఇత్యవధేయం భావనీయం॥ అత్రాభావీయవృత్తిపదం స్వవృత్తిత్వ స్వావ్యవృత్తిత్వోభయసంబంధేన యత్కించిద్ధర్మవిశిష్టాన్యత్వం॥ వస్తుస్తు స్వప్రతియోగివృత్తిత్వ స్వాధికరణ
వృత్తిత్వోభయసంబంధేన స్వవిశిష్టం యత్తదన్యత్వముభయాంవృత్తిత్వం॥ అత్ర స్వపదం ధ్వంసపరం॥ స్వాధికరణత్వం చ కాలికసంబంధేన అత్ర వృత్తిత్వం స్వరూప సమవాయాన్యత
రసంబంధేన జ్ఞేయమితి భావః॥ అత్ర తు సామాన్యరూపేణ వ్యాప్తిజ్ఞానం విశేషరూపేణ పక్షధర్మతాజ్ఞానం అనుమితిహేతుః తద్భావయితుం సమానాధికరణాభావీయా
వృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకయావదభావసమానాధికరణాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వజ్ఞానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వావచ్ఛిన్నసమానాధికరణసంయో
గిత్వసవిశేషాభావకూటవాన్ సముత్తుఙ్గ ఇత్యేవ పరామర్శాదనుమితిరితి ధ్యేయం॥ అథాత్రయావత్త్వం యది అపేక్షాబుద్ధివిశేషవిషయత్వం॥ తదా విశేషరూపేణానివేశ్యతయా
య జ్ఞాతత్వాదిప్రతియోగితాకాంతరాంతర్భావేయదర్శవత్త్వ ఇతి చేన్న యత్రయావత్త్వమతిరిక్తపదార్థః॥ స చ సంఖ్యాన్య ఏవ న చ సంఖ్యాత్మకయావత్త్వాంతర్గతము ఖ్యావే సేఽపి
సతి సంఖ్యాన్యయాంగుణాపదార్థత్వాపదితి వాచ్యం॥ పరాపేక్ష సంబంధిన సంఖ్యాత్మక యావత్త్వస్యైవాత్ర హేతుతావచ్ఛేదకత్వం॥ తచ్చ తాదృశాభావే సర్వదా (స్తి) న తు ప్రభావాంత
ర ఘటకత్రిచతుర్థాం వేతి ధ్యేయం॥ పరేతు స్వం యావత్త్వం స్వాభావవద్వృత్తిత్వ స్వవ్యాపకతోభయసంబంధేన స్వవిశిష్టతాదృశాభావత్వం తయావత్త్వమేవ హేతుతావ
చ్ఛేదకం అత్రనూనసవృత్తిధర్మవృత్తియావత్త్వబదివారణాయ స్వదశ్వద్వయమితి ప్రాహుః॥ శబ్దాంశిత్వేతి॥ అనితనతు పక్షే వ్యాప్తిరిత్తి॥ రూపవత్త్వాదౌ వ్యాఖ్యాతవారణీయ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

గసన్ ఏతత్వానయో తథావ సంయోగియనవిశేషణభావనావ్యాప్త్యాదావ సత్తాప్యత్వం తాంతు ఖ్యసంయోగసామాన్యాభావనిర్ధిరితి చేత్తత్ర దవయవావచ్ఛిన్నసంయోగం ప్రతితత్త్
దవయవత్వాద్యవచ్ఛేదకత్వమి త్యత్రాసి యోగితాయాం వక్తారః తావచ్ఛేదకసంబంధతయా తరాదిత్వమాదాయ వ్యవఖ్యాహారా నవతాదాదితి ధ్యేయం॥ యత్తు యద్ధర్మస్య
సవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నాభావానితి॥ అథ యద్ధర్మస్య న్యూనవృత్తిపదేన యద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక తాంతఖ్యదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే సతి స్వసమానాధికరణాయో ధర్మా
స్య ఏవ న్యూనవృత్తి రిత్యనైవ ఘటవృత్తిసంయోగత్వవ్యాప్తౌ వాసమవేతత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావమాదాయ స్వరూపాసిద్ధివారణాసంభవఇతి చేన్న తత్త్ఘసంయోగత్వ-
న్యూనవృత్తిత్వవాన్ని స్యాదితి వాచ్యం॥ తత్త్ఘటత్వపర్యవసానా సన తత్త్వఘత్రి త్వస్య ఖండోపాధిత్వమతేనైతదసంగతత్వాత్॥ నచ తథాపి నిరుక్తమన్యూనవృత్తి
యత్తుత్వవృత్తితపి సంయోగరూపాననతరత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయాసిద్ధితాదవస్థ్యం॥ అన్యతరత్వస్య సఖండోపాధిత్వాదితి వాచ్యం॥ స్వన్యూనవృత్తిత్వపదేన =
స్వాభావవద్వృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నయోస్వ్యధికరణాన్నఖ్యాదియన్ప్రతియోగితాఘటియన్స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్ననిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వం వా వివక్షితం తథా చ తాదృశా
నన్యతరత్వావచ్ఛిన్నాభావమాదాయాసిద్ధిప్రసంగ ఇతి చేన్నైవం॥ సంయోగమాత్రవృత్తేనన్యతరత్వాదేర్దాససంభవే న తదవచ్ఛిన్నాభావమాదాయ స్వరూ
పాసిద్ధ్యాపత్తేరేతస్మతే॥ నన్యతరత్వాదేస్త్రవ్యత్వతత్వత్త్వమాత్రవర్ణవసాన సన తత్త్వసంయోగత్వస్య సఖండోపాధిత్వమానాభావాదితి ధ్యేయం॥ కేచిత్తు
పరస్పరానవచ్ఛేదకానవచ్ఛిన్న ఇతి తన్న రూపాదిసామానాధికరణ్యాభావే సాధ్యరూపవిశేషాభావరూపఉపాధేరనవచ్ఛేదకత్వాప్రసిద్ధిరితిచా॥ అత్రేయమాశంకాప్రత్యుతాపి రూప

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

12

సాంత్॥ అత్యన్తనైవ తత్తత్సంబంధాత్॥ అథ గుణావిభాజకత్వనివేశస్య పరిష్కారః॥ అథ ఉపాధి దానార్థం గుణవిభాజకత్వనివేశః అనుచిత ఇతి చేదత్ర కేచిత్॥ తంబుద్ధ్యాదిమత్త్వ
మాదాయ వ్యభిచారదానేన యత్సంబంధేన స్వాధికరణత్వం వాంతు ఘటత్వం నివిష్టం తేన సంబంధేన తదవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాక ప్రతియోగితాకాభావస్య ధనవిధయా నివిష్ట ఇతి
ప్రాంచామభిప్రాయః॥ తథా చ ఘటత్వస్య పాదానే పి తంబుద్ధ్యాత్వమాదాయ వ్యభిచారతాదవస్థ్యన వారణాయ గుణవిభాజకపర్యంతానుధావనం యద్యపి జాత్యుపాదానా
త్సమవాయేన తదధికరణత్వం తేన సంబంధేన తదవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాక ప్రతియోగితాకాభావ ఇతి నివేశనం॥ తేనైవ తంబుద్ధ్యాత్వమాదాయ న వ్యభిచారసంభవః॥ తథాపి సం-
యోగాభావమాదాయ సిద్ధసాధనవారణాయ జాత్యవచ్ఛిన్నాభావపదేన జాతిమాత్రావచ్ఛిన్నాభావో నివిష్టః॥ తథా చ ద్రవ్యత్వగుణత్వసామానాధికరణతత్సంబంధావ
చ్ఛిన్నాభావతాదవస్థ్యప్రాప్త్యా గ్రంథకారేణ తాదృశ గుణత్వమాత్రావచ్ఛిన్నాభావాసత్త్వాత్॥ వ్యభిచారస్య దత్తో గుణవిభాజకత్వమిత్యుక్తం॥ అథ గుణవిభాజకత్వనివే
శేపి జన్యత్వాదివిశేషాభావ హేతుమదాత్మని జన్యత్వాదిసామాన్యాభావసాధనే ఉపాధ్యభావాన్న క్వాపి ఉపాధిసంభవ ఇతి చేన్న॥ జన్యత్వాదేర్వ్యాప్యవృత్తిత్వస్య సత్త్వాదవ్యాప్యవృత్తి
త్వాదితి॥ పరస్పరవ్యభిచారవారణాయ తత్తద్ద్రవ్యవత్త్వేన హేతుత్వమతో గగనసంయోగస్యాపి నానాత్వమితి॥ అత్రాయమనుపపత్తిః॥ న హి సంయోగస్యాపి ద్విత్వనిష్ఠ
తయా వ్యాసజ్యవృత్తిసంయోగస్యాపి కర్తా ఘటాభాయత్తే అతో వ్యభిచారవారణాయ తన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతాసంబంధేన సంయోగం ప్రతి తత్తద్ద్రవ్యవత్త్వేన హేతుతా॥
అథవా విశేషణవిధయా తత్తద్ద్రవ్యవావచ్ఛిన్నత్వవిశిష్టసంయోగం ప్రతి తత్తద్ద్రవ్యవత్త్వేన హేతుతా వాచ్యా॥ తావతైవ పరవ్యభిచారవారణసంభవే గగనసంయో

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

త్తిః కాలికసంబంధేన సాధ్యవత్త్వబుద్ధేర్విరోధితాఘటకస్వరూపసంబంధేన సాధ్యాభావవన్నిష్ఠత్వఘటితలక్షణావ్యాప్తిస్తథాపి ఇతి వాచ్యం॥ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్య
వత్తాబుద్ధేర్విరోధితాయా అపి ఉక్తస్థలే తాదృశసాధ్యవత్తాబుద్ధేర్విరోధితాఘటకకాలికసంబంధేన హేతుసమానాధికరణాభావస్య దుర్లభతయా ఏతద్దోషాభావాత్ ఉక్తావ్యా
ప్తే సువ్యవస్థితత్వాత్॥ సమవాయేన ఘటవృత్తిసమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాభావస్య విశేషణతావిశేషసంబంధేన సాధ్యతాయాం ఘటత్వాదిహేతౌ కాలికసంబంధేన
సాధ్యవత్తాబుద్ధేర్విరోధితాఘటకస్వరూపసంబంధమాదాయ తత్ర ఘటత్వాదిరూపసాధ్యాభావస్య హేతుసమానాధికరణతయా అవ్యాప్తిః। ఉభయోః సాధ్యతావచ్ఛేదకసం
బంధపర్యంతానుసరణాత్॥ న చ ఏవమపి ఘటత్వాభావస్య కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్య కాలికసంబంధేన సాధ్యతాయాం ఘటత్వాదిహేతౌ స్వరూప
సంబంధేన సాధ్యవత్తాబుద్ధివిరోధితాఘటకకాలికసంబంధేన హేతుసమానాధికరణావృత్తిత్వసాధ్యాభావమాదాయ అవ్యాప్తిప్రసంగాత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధప్రవేశ
ఇత్యాహుః॥ అథ వ్యాప్యవృత్తిసాధ్యకస్థలే ప్రతియోగివైయధికరణ్యప్రవేశో వృథా తత్ర వ్యాప్యవృత్తితాదృశసాధ్యాభావస్య ద్రవ్యత్వాదితాదాత్మ్యవ్యాప్తిఘటోయం
సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగిమత్త్వబుద్ధేర్విరోధితాఘటకసంబంధేన హేతుసమానాధికరణావృత్తిత్వఘటితాభావస్య అసత్త్వం చాన్యథా సాధనప్రసిద్ధ్యయోగాపాతాత్॥ న చ సమ
వాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వాభావస్య సాధ్యతాయాం ధూమాదిహేతావవ్యాప్తిః॥ వహ్నిస్వరూపసంబంధాభావస్య సంయోగసంబంధావచ్ఛి
న్నప్రతియోగిమత్తాబుద్ధివిరోధితావచ్ఛేదకసంయోగసంబంధేన హేతుసమానాధికరణావృత్తిత్వాదితి వాచ్యం స్వఘటకప్రతియోగిమత్తాబుద్ధేర్విరోధితావచ్ఛేద

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౩

ఝా౦ సి౦ పా౦

13

విశేషాభావత్వంచరూపప్రాంపాధే సాధనాం వ్యాపకత్వాభావాత్పూర్వం తన్నతే పునఃపూర్వాది సంభవ ఇతి చేన్న అత్ర ఉపాధిత్వం సాధనతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాపకత్వే సతి
సాధనతావచ్ఛేదకాక్రాంత వ్యాపకత్వం నతు సాధనతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాపకత్వఘటితం॥ ప్రయోజనాభావాద్గౌరవాచ్చ॥ తథాచ నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వవిశిష్టరూపవి
శేషాభావత్వంచరూపప్రాంపోధి ఘటత్వాదినిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వసత్త్వాత్॥ సాధనతావచ్ఛేదకాక్రాంత సమానాధికరణాభావ ప్రతియోగిత్వమన్యత్తమేవనవ ఉక్తరూపసాధ్యసాధితత్వ
స్వరూపత్వే ద్రవ్యత్వాదిసాధనకవిశిష్టసత్త్వాదిహేతావసోపాధిత్వాపత్తిస్తత్ర నిరుక్తసాధనవ్యాపకద్రవ్యత్వరూపోపాధేర్వర్తనాత్ సత్త్వాదితివాచ్యం॥ విశిష్టసత్త్వాయా శుద్ధసమవా
యేన హేతుతాయాం ద్రవ్యత్వస్య ఖుబాధితత్వాయా తత్ర సోపాధికత్వస్యేష్టత్వాత్॥ విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిబుద్ధౌ విశిష్టప్రతియోగికస్యైవ సంసర్గతయా భానాత్॥ యత్ర విశిష్ట
ప్రతియోగికత్వవిశిష్టసమవాయేన తస్య హేతుతా తత్రైవ ద్రవ్యత్వస్య విశిష్టసత్త్వవ్యాపకత్వవ్యవహారాత్॥ తత్రతు సాధనవ్యాపకద్రవ్యత్వాదేః ప్రకృతహేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన
సాధ్యావ్యాపకత్వవిరహాదేవ సోపాధికత్వాసంభవాదితి ధ్యేయం॥ అథవా స్వవృత్తి సాధనకత్వప్రతియోగివైయధికరణ్యస్యానిష్ఠతయా సత్త్వవ్యాఘాతేరితవ్యాదావవ్యాప్తివా
రణాయ యద్విశేషణతావిశేషసంబంధేన అభావస్య హేతుధికరణవృత్తిత్వం నివేశనమతో ద్రవ్యత్వాభావవా తస్యతత్త్వాదితస్త్రాతివ్యాప్తిరతో। భావస్య హేతుధికరణనిష్ఠత్వం
సాధనతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధనవత్త్వబుద్ధివిరోధితావచ్ఛేదకసంబంధేన వాచ్యం॥ ఇతి ప్రాంచ అత్రేయమాశంకా ననుఏకతరేనాపిసంబంధేన సాధనవత్త్వబుద్ధివిరోధితానవే
శేనైవప్రాగుక్తదోషవారణసంభవే సాధనతావచ్ఛేదకసంబంధవర్ణనంతాను ధావనం వ్యర్థం॥ నచఘటాభావస్యకాలికసంబంధావచ్ఛిన్నాభావేనాద్యగగనత్వాదిహేతావవ్యా

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

నివేశేఽపి సంయోగాభావాభావవాన్నాస్తిత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తిరితస్తత్ర వృత్తిత్వప్రవేశాఽతుల్యత్వయత్నవత్త్రితాయాం వక్ష్యమాణగుణసామాన్యాభావస్య సత్వాద్వ్యాప్తే
దావవ్యాప్త్యభావాదత ఆత్మత్వాదితి ద్రవ్యం గగనే ఇత్యత్రయమాణాంతా వృత్తిత్వవత్కపిసంయోగాన్యతరాభావాభావస్య అన్యతరస్వరూపతయా వాచ్యసామానాధికర
ణ్యస్య కపిసంయోగస్వరూపస్య కపిసంయోగాభావాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతం యత్తాదృశాన్యతరాభావత్వం తదవచ్ఛిన్నానధికరణత్వస్యావా
త్వక్షితరణే వృత్తిమత్త్వసత్వాత్। నచ తాదృశాన్యతరాభావాభావస్య కేవలవృత్తిత్వస్య కపిసంయోగస్య వా స్వరూపత్వం వృత్తిత్వమాదాయ జాతౌ కపిసంయోగమాదాయ వృక్షే
త్రశే అతిప్రసంగాదితివాచ్యం॥ తాదృశాన్యతరాభావాభావస్య వృత్తిమవృత్తిత్వకపిసంయోగవృత్తిత్వ ఏతదన్యతరస్వరూపస్యైవ తత్త్వజ్ఞానాత్॥ నచ తత్పాతాదృశప్ర
తత్త్వానుపపత్తేరితివాచ్యం॥ వృత్తివృత్తిభూతలాద్యనుయోగికసంయోగస్యైవ తత్ర సత్వాత్ తదభావవైశిష్ట్యాధికరణవృత్తిత్వవిశిష్టప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూ
తయత్తింవిధమావచ్ఛిన్నానధికరణత్వవిశేషణైవ వృత్తిత్వపాతావత్యాప్తసంభవాదాత్మత్వపనుధావనమితి॥ యద్యపి వృత్తిమవృత్తిత్వకపిసంయోగవృత్తిత్వ
తదన్యతరాభావాభావస్య తపాంవక్ష్యమాణయోర్వృత్తిత్వమాత్రస్వరూపస్య వృత్తిమవృత్తిత్వకపిసంయోగవృత్తిత్వైతదన్యతరస్వరూపత్వే సాపాతుసమానాధి
కరణస్య కపిసంయోగస్వరూపసాధ్యాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకనిరుక్తాన్యతరాభావత్వావచ్ఛిన్నానధికరణత్వస్య వృత్తిమత్త్వాదవ్యాప్తిసంభవతి
నత్వేవమపి వాచ్యసామానాధికరణ్యవృత్తిత్వతత్తదభావత్వవ్యాపకతానుయోగితానిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతయత్తింవిధమావచ్ఛిన్నానధికరణత్వ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౭

వ్యాం॰ సిం॰ పాం॰

14

త సంబంధేన సాధ్యవదధికరణావృత్తిత్వం తాదృశప్రతియోగితానవచ్ఛేదకస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకస్యావచ్ఛిన్నత్వాభావాన్నోక్తదోషః॥ న చ తథాపి ఘటవిఖిన్నం తపాలతాపది
తానదాతవాన్ప్రసిద్ధేః ఘటస్య రూపస్య సాధనత్వాభావస్య విషయత్వేన తదాత్మకసాధ్యే ప్రతియోగిమత్త్వాబుద్ధేః వర్త్మాయోధితాఘటకసమవాయసంబంధేన త
పాలవృత్తిత్వాత్ప్రతియోగివత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్యాపి వైదస్య విరోధితావితి చెన్న స్వప్రతిమత్త్వాబుద్ధితావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకత=
తావచ్ఛేదకస్య నిష్ఠప్రకారతావచ్ఛేదకసంబంధత్వైవస్య సమవాయత్వాధికరణావృత్తిత్వం వాచ్యం॥ అతో న కోపి దోష ఇతి ధ్యేయం॥ అథ కాలో ఘటో మహాన్ ఘటో తాపదితస్వే
కాలపృష్ఠికాలవృత్తిత్వవిశిష్టఘటత్వాభావ ఇతి॥ నమెంత్రాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వాభావాత్తథాం తాదృశాభావోలక్షణాఘటకత
ఇతి వాచ్యం॥ కింవదవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకనిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్యైవ నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాపదేన వివక్షణీయత్వాత్॥ అన్యథా
వరమాంగి నాపి దె సాధ్యతాయాం ప్రళయ తావదిహౌతావవాప్తిః॥ ధ్వంసప్రాగభావయోరతన్తాభావవిరోధిత్వేన జన్యమాత్రప్రతియోగికాభావస్య లక్ష
ణాఘటకతయా సృష్టికాలవృత్తిత్వవిశిష్టఘటత్వాభావస్య నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకత్వవిరహాచ్చ॥ హేతుసమానాధికరణాభావాప్రసిద్ధేః ఉత్తార్థఘటకరణెవసృష్టికా
లవృత్తిత్వవిశిష్టఘటత్వాదితమాదాయైవలక్షణం సంగమనీయం॥ ఆదిపదాదాత్మాదికమాదాయ సత్తావాన్ద్రవ్యత్వాదిత్యాదౌ సాధుసంగతత్వాత్ [illegible] ఇతి ధ్యేయం॥ ప్రతి
యోగ్యసమానాధికరణేత్యుక్తే హేత్వధికరణావృత్త్యభావేతి పునరభావాంత్తాఘటనాత్ పృష్ఠ ఇత్యత్ర ప్రతియోగితావచ్ఛేదకే ఋూంతయత్కిం చిద్ధర్మావచ్ఛిన్నానధికరణత్వ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

తావచ్ఛిన్నసామానాధికరణసాధనసాధ్యసాధ్యవృత్తస్యాభావియస్యసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నం యత్తాదృశప్రతియోగిత్వం తదనవచ్ఛేదకత్వస్యైవ ఉక్తలక్షణా
ర్థత్వేన వివక్షణీయత్వాత్॥ తాదృశప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వం తు సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధాన్యసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ సాధ్య
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వోభయాభావవత్త్వం తథా చ కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నద్రవ్యత్వాభావనిష్ఠప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధాన్యకాలికసంబం
ధావచ్ఛిన్నత్వద్రవ్యత్వాభావత్వావచ్ఛిన్నత్వోభయాభావవత్త్వావిరహాత్తమాదాయ నావ్యాప్త్యసంభవాత్॥ యద్యపి స్వరూపసంబంధేన ప్రమేయవిశిష్టస్య సాధ్య
తాయాం వా వ్యాప్త్యాదిహేతావవ్యాప్తిః॥ సంయోగాదిసంబంధేన ఘటాదేరభావమాత్రస్యైవ లక్షణాఘటకతయా తదీయస్య సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాయాం స్వరూపసంబంధాన్యసంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ సాధ్యతావచ్ఛేదకఘటత్వావచ్ఛిన్నత్వోభయస్యైవ సత్త్వేన తాదృశోభయాభావవ
త్త్వరూపోక్తప్రతియోగితాప్రసిద్ధిస్తదాపి సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నపదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నం యత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకత్వం తన్ని
రూపితత్వస్యైవ వివక్షణీయత్వేన తాదృశఘటాద్యభావస్యైవ లక్షణాఘటకత్వేన అవ్యాప్తివిరహాదితి విభావనీయం॥ అథ యాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకధర్మే
తాదృశప్రతియోగితాశ్రయాధికరణేతి॥ అథాత్ర ప్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వం అవశ్యం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన వాచ్యం॥ అన్యథా ధూమవాన్వ
హ్నేరిత్యాదౌ కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వమాదాయ ధూమాభావస్య నిరుక్తప్రతియోగివైయధికరణ్యసంభవేన నిరుక్తప్రతియోగి

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౫

భాం॰ సిం॰ పాం॰ వివక్షణాత్సాధ్యవత్త్వస్య హేతావవ్యాప్త్యసంభవేన ప్రాప్తత్వాభావనుద్భావనమితి॥ అత్రాన్యతరాభావవత్త్వస్య నవ హేతుసమానాధికరణత్వ అపి సంయోగాభావాభావత్వ వ్యాపకత్వాను-
యోగితానిరూపిత ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వవిరహాత్ తదవచ్ఛిన్నానధికరణత్వస్య చైకంఖచిత్ తత్త్వాపాదితి వాచ్యం॥ తథాపి తదపి సంయోగాభావాభావమాదాయ వృత్తేః తద్వతా
15 తావతాస్వత్వ సంభవేపి వృత్తేః వృత్తి సంయోగవృత్తే తేన తదన్యతరాభావాభావస్యైవ నిరుక్త ప్రతియోగి వ్యధికరణాస్య హేతుసమానాధికరణాభావత్వేన ధర్తవ్యతయాం
సాధనతావచ్ఛేదకే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమాదాయైవ వృత్త్యతాపి దావవ్యాప్తి సంభవాత్॥ సాధ్యాభావాభావమాదాయావ్యాప్తిః ప్రయస గౌరవం చేతి ధ్యేయం॥ అథ స్వ
ప్రతియోగిత్వం యాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నమితి॥ అత్ర యమాశంకానుపపత్తిర్ద్రష్టవ్యాః॥ అథ పూర్వలక్షణావృత్తిత్వవిశిష్ట ఘటాభావాభావస్య ఘటత్వాదిరూపేణ దావవ్యాప్తిః
ఉక్తప్రతియోగివ్యధికరణహేతుసమానాధికరణఘటాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్యైవ సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్వాత్॥ నవస్వీయత్వ యాదృశసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియో-
గితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామాన్యానధికరణత్వం హేతుమత్తస్య వృత్తి సాధనతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావీయస్య తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా-
వచ్ఛేదకత్వం నిరుక్త ప్రతియోగిత్వం యాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నమితాన్యస్య వచ్ఛేదకత్వం వివక్షణీయం॥ తథా చ సంయోగసంబంధేన ఘటాభావీయ ప్రతియోగితావచ్ఛే-
దకావచ్ఛిన్నానధికరణవృత్త్యభావీయస్య సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వస్య తావత్సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాక ద్రవ్యత్వాభావాభావస్య ప్రతియోగితా-
తవ వచ్ఛేదకస్యైవ సాధనతావచ్ఛేదకే ద్రవ్యత్వాభావత్వే సత్వాదితి చేన్న స్వీయత్వస్యైకంచ ప్రతియోగిత్వం యాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నం తాదృశసంబంధేన స్వప్రతియోగితావచ్ఛేద

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

భావవిశిష్టాయా నిరూపకత్వభూంతాభావమాదాయాఽవ్యాప్తివారకత్వేఽపి సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగిత్వై యద్ధికరణ్యేన తత్ర తత్రావ్యాప్తి
సత్త్వేవద్ధుతస్య భావాదితి ॥ అథ గోత్వత్వఘటకత్వభూంతస్య గవేతరావృత్తిత్వం గవేతరనిరూపితసమవేతత్వసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితాభావ ఇతి యోంజ్ఞా
దసత్వాద్యానత్వత్వాపద్యప్రమాదశాయాం ముత్సన్నత్రైవ సైన స్వరూపత్వాం గోత్వసాధ్యకానుమితి మాదాయోత్తరానుపపత్తివారకాణాం సంభవస్తు గో
త్వత్వఘటకత్వగవేతరావృత్తిత్వస్య గవేతరనిరూపితసమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితాభావస్వరూపత్వేఽపి సంబంధవిశేషమనాదృత్యస్య విశేషణ
గవేతరనిరూపితసమవేతత్వసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితాభావప్రమాదశాయాం మిత్యుక్తౌ కేథం చిత్తదనుపపత్తివారణాసంభవే తావత్తైవ గవేతరవృ
త్తిత్వరూపవ్యాప్తేనవిషయకేన గోత్వవత్ క్మిత నిరుక్తావవచ్ఛేదకత్వజ్ఞానేనైవ గోసాధ్యకానుమిత్యసంభవాదాదినా పక్షధర్మతా సంగ్రహా ఇత్యవేనతద్వి
శిష్టస్య పక్షధర్మతాప్రమాదశాయాం మితాదివాన్యభానేనాసంగతేరితి చేన్న ఇత్యనుపపత్తిభయెనైవ యత్ర సాస్నాదిశాలిగోత్వాదిపదముపపత్తిః
తథా సాందినాం యత్ర గోరూపాదేవైశిష్ట్యతా తత్రైవ గోత్వత్వావద్ధప్రమాదశాయాం గోత్వానుమితౌ నేవం ధర్మిగౌత్వధర్మావాన్యపతత్వస్యైవ తారా
దితి విభావనీయం ॥ కాలిక ఘటవాన్ మహాకాలత్వాదిత్యాదౌ మహాకాలాంశత్వవిశిష్టఘటాభావేతి మహాకాలాంశత్వ విశిష్టఘటాభావప్రతియో
గితాయాః సాధ్యతావచ్ఛేదకతదితరాంశయానవచ్ఛిన్నత్వవిరహోత్కృష్టం తాదృశాభావస్య లక్షణాఘటకత్వేతి చేన్న తాదృశాభావస్య మహాకాలం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

వనధికరణావృత్త్వధికరణాతత్త్రదయోగోలకాసమానకాలీనవహ్న్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వస్య ధూమత్వే సత్త్వాదతివ్యాప్తిస్స్యాత్తథా చ వహ్ని=
మాన్ధూమాదిత్యాదౌ తద్వహ్నిప్రతియోగికసంయోగేన సాధ్యతాయామవ్యాప్తిః సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాశ్రయాధికర
ణత్వఘటితనిరుక్తప్రతియోగివైయధికరణ్యాప్రసిద్ధేః నవ హేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్న
త్వం నివేశ్యం॥ ప్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వం చ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన తత్ర చ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వపదేన సాధ్యతావచ్ఛేద
కసంబంధాన్యసంబంధావచ్ఛిన్నత్వసాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వోభయాభావవత్త్వం వా వ్యాప్తిః తథా చ సంయోగసంబంధేన ఘటాద్యభావప్రతియోగి
తాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధాన్యసంబంధావచ్ఛిన్నత్వసత్త్వేऽపి సాధ్యతావచ్ఛేదకీభూతవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నత్వవిరహాదేవోభయాభావవత్త్వాత్॥
తాద్యభావమాదాయోక్తస్థలే సమన్వయాదితి వా వాచ్యం॥ తత్ర చ రూపత్వాద్యనుయోగికసమవాయసంబంధేన ప్రమేయవిశిష్టసాధ్యకతద్రూపాదిహే
తావవ్యాప్తిర్దుర్వారతాపత్తేః॥ తాదృశోభయాభావవత్ప్రతియోగితాకప్రతియోగివ్యధికరణహేతుసమానాధికరణాభావాప్రసిద్ధేః॥ సాధ్యతావ
చ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వపదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితత్వవిరహాదేవ నిరుక్తోభయాభావోऽత్ర స్థ
లే ఘటాద్యభావప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకస్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నప్రమేయనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితత్వవిరహాదేవ నిరుక్తోభయాభావః వివక్షయాం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ధితావిరహాదితాభావేవ్యస్తన్న ॥ తథాపి ధర్మ్యతావిశేషణతావిశేషసంబంధేన అనవతరతావచ్ఛిన్నాధికరణత్వస్య వా తుమతి జనసజ్ఞానే సత్వాత్ ॥ మైవం ॥ తా
దాత్మ్యాదివృత్తినియామకసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతానభ్యుపగమేన జన్యత్వావచ్ఛేదకసరతావత్త్రథావప్రత్యుతనిరుక్తాధికరణతాయాం సంబంధిత్వేన నివేశ
నావశ్యకత్వయాం ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టద్రవ్యత్వస్య తాదాత్మ్యాదిసంబంధావచ్ఛిన్నసంబంధితత్వస్య తవాపి అధికరణతాప్రసిద్ధినిబంధనావ్యాప్తేర్దుర్వార
త్వాత్ ॥ న చ సమవాయకాలికానుయోగికతావితసంబంధావచ్ఛిన్నాధికరణతామాదాయ తత్రావ్యాప్తివారణేయోగ్య ॥ విశేషరూపేణ సంసర్గతాయాం అభ్యున
పగమాదితి ॥ యదిభ్రాంతతదా ఘటాదేరనుయోగికసమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాధికరణతామాదాయ ఘటవృత్తిత్వదళస్య సార్థకతాయాం సంపత్తిరితి
వాచ్యం ॥ ఘటవృత్తిత్వస్య సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాధికరణతాయాం అనభ్యుపగమాదితి ధ్యేయం ॥ అథ నిరుక్తప్రతియోగితత్వవిశిష్టవ్యాప్త్యధికరణా
నుయోగికతాభావనివేశే ఏతద్ఘటవాన్ కాలాంతరీయఘటవ్యక్తిత్వాదితాదావతివ్యాప్తిః ॥ కాలః ఘటవాన్ మహాకాలత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తేశ్చేతి ॥
న చ ఏతద్ఘటవాన్ కాలాంతరీయఘటవ్యక్తిత్వాదిత్యాదౌ వా తా సామానాధికరణ్యవిరహాదేవ నాతివ్యాప్తిసంభవే కాలః ఘటవాన్ మహాకాలత్వాదిత్యా
దౌ చ తాదాత్మ్యేన సంబంధే ప్రసిద్ధస్య మహాకాలప్రతియోగికత్వవిశిష్టమహాకాలానుయోగికత్వస్య కాలికసంబంధాభావసత్వాత్ స్వమహాకాలాభావమాదాయ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

సన్ తావచ్ఛిన్నాభావ ఏవ పక్షేన సాధనాత్ నను తథాపి ధూమసాధనతావచ్ఛేదకస్థలే నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతానివేశాత్తద్వృత్త్యభావస్య నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాక
త్వవిరహేణైవ పునర్దోష ఇతి వాచ్యం॥ నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వపదేన సాధనతావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతాపన్నిరూపితత్వస్య వివక్షణీయత్వాత్॥ అథవా తాదృ
శసాధనం చ ఘటాదితం ద్రవ్యత్వాదితం వేతాదివిశిష్టసత్త్వాద్ద్రవ్యత్వాదితి సాధనతస్థల ఏ తాదృశాభావస్యావృత్తితావత్త్వ తాసాధనే నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక
తాయా అనివేశాదేవానుపపత్త్యభావాదితి ధ్యేయం॥ అథ తాదృశసంబంధేన హేతుమదధికరణే ఘటత్వయత్కించిద్వ్యక్తివృత్తి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వవిశి
ష్టేతి॥ జ్ఞానవాన్ సత్త్వాదిత్యాదౌ యోగవాన్ సత్త్వాదిత్యత్ర ప్రతియోగివైయధికరణ్యస్య సంభవాత్తత్రాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం॥ గుణాన్యత్వవిశిష్ట
సత్త్వాదిత్యాదావివ తత్ర హేతుత్వాత్॥ అత ఏవ గుణాపరిత్వజన్యత్వమోదతత్పత్రమితి భావః॥ అథ యద్వ్యక్తిత్వసంబంధేన యద్ధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణత్వం హే
తుమతః తత్తత్సంబంధావైనేతి॥ నన్వత్ర తాదాత్మ్యసంబంధేన ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టద్రవ్యత్వవత్సంబంధిత్వం ద్రవ్యత్వవతి ప్రసిద్ధం తథా తత్రావ్యాప్తిస్సు
సంగతా॥ నబాధివపదార్థత్వవిశిష్టప్రమేయవాన్ స్థాలత్వాదిత్యత్రైవావ్యాప్తి సంభవతీతి వాచ్యం॥ తత్రాపి విషయిత్వాది సంబంధేన సాధ్యస్య సంబంధి
త్వసన హేతుమతి నత్వాదితే వేదప్రపత్తే జ్ఞానత్వజ్ఞానాన్యతరవాన్ యోగిజనన జ్ఞానత్వాదిత్యత్రావ్యాప్తిస్తత్ర కేనాపి సంబంధేన హేతుమతసాధ్యస్య సంబం

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

౧౮

ఖాం సి పాం

18

అత్రాపి నౌవానస్త్రీతితివాచ్యం॥ తాదాత్మ్యాన్ కావి తాన్యతరసంబంధేన ఘటాదిసాత్త్వకమప్రాకాలత్వవౌతుకస్థలవాం వానత్త్ర సంభావితత్వాత్॥ అన్యతరత్వే
న సంసర్గతానఘున్నపగమేవ తద్ఘటవాన్ కాలాంతరీయన్తద్ఘటయఏతద్ఘటాధికరణాన్యతరత్వాదివౌతుకస్థలే అతివ్యాప్తిశ్చ యున్నైవవిశిష్టాభావంపరి
త్యజ్య అఖండాభావస్యవెనవెశితత్వాదితి నిపుణతరవిభావనీయమ్॥ ఇతి సిద్ధాంతః॥ పా॥ ౭॥ శ్రీవిశ్వేశ్వరార్పణమస్తు॥ శ్రీమంత్రో మహాగణపతయే నమః శ్రీ
శ్రీ శ్రీ
ఘసమానాధికరణాభావాన్యతాశచైదకథమగ్ఘటితత్వం నైయాయికమ్॥ శ్రీమత్త్రమాంధవిప్రవిఘ్నేశ్వరకాపాంటువఏతచ్చతుష్టయరాపితత్వమాప్తత్వం॥
అపౌందత్తం పౌతుశాస్త్రాసాపన్నం అశుంధ్యం సాధనస్థానాపన్నం ఆపత్తిరసమితిస్థానాపన్నం॥ గ్రంథః ౩౫౦ శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు శ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాంన
మః శ్రీ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सिद्धांतचिंतामणि १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri